

KÜRESELLEŞMENİN GETİRDİĞİ SORUNLAR ve BU SORUNLARA ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Ömer ÖZPINAR*
Ergün ŞİMŞEK**

Özet

Küreselleşme, kapitalist üretim tarzının dünya genelinde yayılma sürecidir. Bu süreçten sürekli yarar sağlayan kişiler, kesimler ve ülkeler bulunmaktadır. Ancak, bunun yanında, sürecin dışladığı grup ve kişiler çok daha fazladır ve bunlar, her geçen gün daha büyük bir kayba uğramaktadır. Kaybedenlerin bu kadar çok olduğu bir sürecin devamının sosyal huzursuzlukları, suç oranında artışı ve şiddeti beraberinde getireceği beklenebilir. Bu nedenle, küreselleşme sürecinin yarattığı sorunların saptanması, bu sorunların çözümü için yaşamsal önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme.

Abstract

The Problems of Globalisation and Some Solution Offers to Them

Globalisation is the spreading process of capitalist production style across the world. There have been people, sections and countries taking advantage of such a process. However, in addition to this, groups and people externalised by the process are more crowded and they are losing more and more by every passing day. It is expected that the continuation of such a process in which the number of losers are so high would bring together social commutation, an increase in the number of crimes and level of violence. For this reason, the identification of problems caused by globalisation process is of vital importance in the settlement of such problems.

Keyword: Globalisation.

---

* Dr.; Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli İİBF, İktisat Bölümü Araştırma Görevlisi

** Yrd. Doç. Dr.; Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli İİBF, İktisat Bölümü Öğretim Üyesi

1. GİRİŞ

Küreselleşme süreci, toplumlara bir yandan yeni olanaklar ve zenginlikler sunarken, bir yandan da yeni eşitsizliklerin ve sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

İktisadi açıdan, 1980'li yıllarda hız kazanmaya başlayan küreselleşme süreci ile birlikte, gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerin dünya üretiminden aldıkları paylar arasındaki fark hızla açılmaya başlamıştır. Küreselleşmenin kurallarını belirleyen zengin Kuzey ülkeleri, dünya üretiminden her yıl daha fazla pay alırken, kuralları belirlemede etkisi/yetkisi olmayan, ancak bu kurallara uymak zorunda bırakılan yoksul Güney ülkelerinin payları ise hızla azalmaktadır. Aynı olgu, ulusal ekonomilerin iç dinamiklerinde de görülmektedir. Bu eşitsizliklerin giderilebilmesi, ancak, küreselleşmenin getirdiği sorunların iyi bir şekilde belirlenmesine bağlı olacaktır.

2. KÜRESELLEŞMENİN GETİRDİĞİ SORUNLAR

Küreselleşme eğilimlerine paralel olarak bu sürecin ortaya çıkardığı kazançlar, küçük bir kitlenin elinde toplanırken, daha büyük kitleler büyük riskler ve sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu başlık altında, küreselleşmenin getirdiği sorunlar incelenecektir.

2.1. Küreselleşmenin Gelir Dağılımı Üzerine Etkileri

Küreselleşme sürecinde küresel sistemden yararlanan gelişmiş ülkeler ve sistemin dışında bırakılan gelişmekte olan ülkeler arasındaki uçurum gittikçe genişlemektedir. Dünyanın en zengin % 20'lik nüfusu, üretimin % 85'ine sahip iken, geriye kalan % 80'lik nüfusun yoksulluğu artmaktadır. Örneğin, dünyada günde bir dolar veya altında bir gelirle yaşayan ve mutlak yoksul sayılan insan sayısı 1987'de 1.2 milyar kişi iken, 2000'li yıllarda 1.5 milyar kişiye yükselmiştir. Bu sayının 2015 yılında iki milyara yaklaşması beklenmektedir. Buna karşın, aynı dönemde zengin ülkelerin ulusal gelirleri ile birlikte kişi başına düşen gelirleri de artmıştır. Gelişmiş ülkelerde kişi başına gelir 1970'li yıllarda ve 1980'li yılların başlarında 10,000 dolar dolayında iken, 1990 sonlarında bu rakam 24,000 dolar dolayına yükselmiştir (Koray, 2002:202). Yine, Birleşmiş Milletlerce 1999 yılında yayımlanan gelişme raporunda; küreselleşmenin fakir ve zengin ülkeler arasındaki uçurumu daha da büyüttüğü ve dünya ekonomik ve kültürel pazarlarında Amerikan egemenliğinin daha da artmasına yol açtığı belirtilmektedir. Bu raporda, en zengin ülkede yaşayan bir kişi ile en fakir ülkede yaşayan bir kişi arasında 1985'te 76 kat olan ortalama gelir farkının, 1997 yılında yaklaşık üç kat artarak 228 kata çıktığı vurgulanmaktadır (Kurtulmuş, 2001:132). Küreselleşme süreci, küreselleşmeden yararlanan

ülkelerin kendi iç dinamiklerinde de eşitsizliği artırmakta olup, bu süreç sürekli olarak sermaye lehine gelişen bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır. 1975-1995 döneminde Amerikanın zenginliğinin % 60 artmasına karşın bu artıştan nüfusun yalnızca % 1'lik bir kısmının yararlanmış olması bunun en güzel örneğini oluşturmaktadır.

1990'ların başlarından bu yana birçok ülkede gelir dağılımı, 1980'li yıllara göre daha da kötüleşmiştir. Smeeding (1997), eşitsizliğin en düşük olarak Finlandiya, İsveç, Norveç gibi İskandinav ülkeleri ile Belçika, Danimarka, Lüksemburg gibi Kuzey Avrupa ülkelerinde gerçekleştiğini hesaplamıştır. Bu ülkeleri Yeni Zelanda, Kanada, Japonya, İspanya, İsrail, İtalya, Almanya, Avusturya, İsviçre, Fransa gibi Merkez ve Güney Avrupa ülkeleri izlemektedir. Awad ve Israeli (1997) göre ise, 1980'li yıllar boyunca gelişmiş ülkeler üç gruba ayrılmıştır: Eşitsizlik derecesi en çok olan ABD, İsrail, İtalya, Avustralya gibi birinci gruptaki ülkeler, eşitsizlik derecesi daha iyi olan İngiltere, Fransa, Kanada, Hollanda, Almanya gibi ikinci gruptaki ülkeler ve en adil gelir dağılımına sahip Belçika, Norveç, İsveç gibi üçüncü gruptaki ülkeler. 1990'lı yıllar boyunca bu sınıflandırma az da olsa değişmiştir. İngiltere ve Fransa birinci gruba dahil olurken, İtalya ikinci gruba yükselmiş ve üçüncü grup değişmemiştir (Martini, 1999:361). Genel bir kural olarak, gelir dağılımının endüstrileşmiş ülkelere (Japonya, ABD gibi) az gelişmiş ülkelere göre (Honduras gibi) daha adil olduğu söylenebilir. Gelir dağılımı aynı zamanda, merkezi planlı ekonomilerde (Çin ve dağılmadan önce Sovyetler Birliği'nde) kapitalist ülkelere göre daha adildir. Bunun nedenleri arasında, servetin merkezi planlı ekonomilerde daha az yoğunlaşması ve ücret eşitsizliklerinin daha az olması sayılabilir (Ragan and Thomas, 1993:886).

Bir ülkede yürütülen kamu politikaları, aynı zamanda o ülkenin gelir dağılımı tercihlerini de yansıtmaktadır. 1980'li yıllardan itibaren bir çok ülke, finansal serbestleşme sürecine girmiştir. Bu süreç, sermaye kesiminin önünün açılması ile birlikte, sosyal kalkınmaya yönelik harcamaların kısılmasına ve aksamasına yol açarak, dünya genelindeki gelir eşitsizliğini de artırmıştır.

İnsani Kalkınma Raporu 2001'e göre; en zengin % 10 ve en yoksul % 10 arasındaki gelir farkı, hem döviz oranı hem de satın alma gücü paritesine göre yükselmiştir. Döviz oranı ölçümüne göre olan artış % 76.2 olurken, satın alma gücü paritesine göre olan artış ise % 7.5'tir (UNDP, 2001:19). Gelir dağılımında adaletsizliğin gerek ülke içi gerek ülkeler arası büyük boyutlara ulaşması ve bu olguyu gidermeye yönelik çabaların yetersiz kalması, toplumsal huzursuzlukları körükleyerek, şiddetin ve suç oranlarındaki artışın zeminini hazırlamaktadır.

2.2. Küreselleşmenin Ekonomik Krizler Üzerine Etkileri

Kısmen ılımlı eleştiriler yanında, küreselleşme kavramına getirilen daha ağır eleştiriler de bulunmaktadır. Bir görüşe göre küreselleşme olgusu; kapitalist üretimi, ticareti ve finansman ağını geliştirip değiştirdiği gibi, krizleri de geliştirip hızlandırmakta ve yaygınlaştırmaktadır. Buna bağlı olarak küreselleşme, kapitalist üretim ilişkilerini dünyanın en ücra köşelerine kadar yayan bir süreci ifade etmektedir.

Dünya çapında gücü ve denetimi elinde tutan ülkelerce konulan kurallar, zayıf ve yoksul ülkeler için uyulması zorunlu kurallar haline gelmektedir. Sonuçta, kural koyma konusunda yetkisiz ve etkisiz olan ülkelerin konulan kurallara uymak zorunda bırakılmış olmaları, ekonomik kural koyma gücünün küreselleşmediği gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu olgu ise, ekonomileri krizlere daha açık hale getirmekte ve krizlerin şiddetini artırmaktadır. Aynı zamanda, bir ülkede veya bölgede yaşanan ekonomik kriz, kısa bir süre içinde diğer ekonomileri de etkileyebilmekte ve krizlere küresel bir boyut kazandırmaktadır. Mali piyasaların büyük ölçüde bütünleşmesi, herhangi bir ülkenin mali piyasasında oluşan istikrarsızlığı, uluslararası mali piyasalara kolayca yansıtılmasına neden olmakta ve böylelikle küresel ekonomik krizlere de yol açabilmektedir. Doğu Asya ve Rusya krizlerinin diğer ülkelere hızla yayılması, bu olgunun önemini ve risklerini göstermesi açısından iyi birer örnektir.

2.3. Küreselleşmenin Ulus-Devlet Üzerine Etkileri

Küreselleşme sürecinin hız kazanması, ulus-devletlerin kendi sınırları içinde “egemenlikleri”ni çoğu açıdan sorgulanmaya açık hale getirmiştir. Çünkü, uluslararası alanda ekonomik, siyasi ve askeri bağımlılıkların artması, ulus- devletlerin kendi irade ve tercihlerine dayalı ekonomik ve sosyal politikalar yürütmelerine engel oluşturmaktadır.

Ekonomik olduğu kadar politik alanda da ulus-devletler; bağımsız özneler, yani kendi başlarına anlamlı toplumsal birimler olmaktan çıkmaktadır. Küreselleşme, insanların ulusal aidiyetlerini işlevsizleştirmektedir. Eğitim, sağlık, sosyal güvenlik gibi kamu hizmeti sayılan birçok faaliyet alanının özel girişimciliğe devredilmekte olması, bunun somut göstergesidir (Aren, 1998: 201). Küreselleşme ile birlikte yatırım, istihdam, sağlık, eğitim vb. temel kararların kamu alanından özel alana kaydırılması sonucu, günümüz dünyasının en büyük 200 ekonomisinin yarıdan fazlasını şirketler oluşturmaktadır. Bu durum ise, devletlerin dünya ekonomisi üzerindeki ağırlığını oldukça düşük bir düzeye indirmektedir.

Sarah Anderson ve John Cavanagh tarafından 2000 yılında hazırlanan “Top 200: The Rise of Corporate Global Power” adlı raporda şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

- Ülke milli geliri ve şirket satışlarının karşılaştırılmasına dayanarak dünyanın en büyük 100 ekonomisinin 51’ini şirketler, 49 tanesini ise ülkeler oluşturmaktadır.

- En büyük 200 şirketin toplam satışı, yoksulluk içinde olan 1.2 milyar insanın (dünya nüfusunun % 24’üne eşit) yıllık gelirinin 18 katıdır.

- En büyük 200 şirketin satışları, dünya ekonomik faaliyetinin % 27.5’ine eşittir. Bu şirketler, dünya işgücünün yalnızca 0.78’ini istihdam etmektedir.

- 1983-1999 yılları arasında, en büyük 200 şirketin kazancı % 362.4 artarken, istihdam ettikleri işgücü yalnızca % 14.4 artmıştır (Anderson ve Cavanagh, 2000: 1).

Bütün bu oluşumlar, küreselleşme sürecinin ulus ötesi şirketlerin çıkarlarına yönelik olması ve böylelikle insanlığın ortak çıkarını gözetmemesi açısından eleştirilmektedir.

2.4. Küreselleşmenin Sosyal Kalkınma Üzerine Etkileri

Küreselleşme ile birlikte, ülke içinde ve ülkeler arasında büyüyen eşitsizlikler aynı zamanda sosyal kalkınma sürecini de engellemektedir. Uluslararası borçlar, ticaretin ve yatırımların liberasyonu politikaları, mali sınırlamaların kaldırılmasına yönelik baskılar, resmi kalkınma hizmetlerinin aksatılması ve sermaye hareketlerinin liberasyonu küresel ekonomide olduğu kadar, ulusal ekonomiler içinde de bir takım sosyal sorunlara ve dengesizliklere neden olmuştur. Konu ile ilgili değişik ülkelerdeki yöneticilerle yapılan bir araştırmanın sonuçları aşağıdaki çizelgede verilmiştir.

Çizelge 1’den de görüldüğü gibi; Uzakdoğu bölgesindeki yöneticiler, genel olarak küreselleşme sürecinin ülkelerindeki toplumsal gerilimi artırdığını düşünmektedir. Aynı şekilde; bu yöneticilerin büyük bir çoğunluğu, küreselleşmenin yararlarının toplumlarına eşit olarak dağılmadığı şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Küresel piyasalar ile toplumsal istikrar arasındaki gerilimin üç temel nedeninden söz edilebilir: i- Uluslararası sınırları aşabilen gruplarla aşamayan gruplar arasındaki asimetrinin keskinleşmesi, ii- Küreselleşme sürecinde ülkelerin, hem kendi içinde, hem de ülkeler arasında uygulayacakları kuralların gerilim ve çatışma yaratması, iii- Küreselleşmenin, hükümetlerin sosyal güvenlik hizmeti vermesini giderek zorlaştırması.

Çizelge 1. Küreselleşme ve Toplumsal Gerilim

Ülkeler	Küreselleşme Ülkenizdeki Sosyal Gerilimi Artırıyor mu?	Küreselleşmenin Yararları Toplumunuza Eşit Olarak Dağılıyor mu?
	“Evet Diyenlerin Oranı”	“Hayır Diyenlerin Oranı”
Endonezya	83.3	88.9
Filipinler	77.3	95.5
Tayland	76.9	92.3
G. Kore	63.2	78.9
Avustralya	60.0	40.0
Japonya	44.4	51.9
Tayvan	36.0	60.0
Singapur	30.8	57.7
Hong Kong	28.6	65.0
Malezya	17.4	77.3

Kaynak: Demirel, G., et al., 1999, s. 225.

Küreselleşmenin çoğu kez, sermaye hareketliliği olarak anlaşılan güç dengesini kesin olarak sermayeden yana değiştirmiş olduğu ifade edilmektedir (Thelen ve Kume, 2000: 278). Uluslararası sermaye, küreselleşme doğrultusunda hedeflerine ulaşabilmek için, öncelikle çalışan kitleleri korumasız ve savunmasız bir konuma sürüklemektedir.

Küreselleşme, dünyayı kendi içinde bütünleşmiş bir sistem olarak varsaymaktadır. "Böyle bir dünya, gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlar olarak iki parçaya bölünüyor ve bu parçalar arasında giderek artan eşitsizlik varsa, çatışmanın yaşanması kaçınılmazdır" (Şaylan, 1995:165). Küreselleşme sürecinde dünyada, vasıfsız işgücü arzının toplam talebi aşacağı düşünüldüğünden, düşük vasıflı nüfus kesimlerinin bu süreçten olumsuz etkileneceği görülmektedir (Çelik, 2000:188). Böylelikle, küreselleşme sürecinden yarar sağlayanlar ve sağlayamayanlar ile bu sürecin beraberinde getirdiği riskleri dağıtanlar ve dağıtamayanlar belirgin bir şekilde birbirinden ayrılmaya başlamıştır.

Rodrik; küreselleşme sürecinde ciddi bir ikileme düşüldüğünü belirtmektedir. Küreselleşme, hükümetlerin talebe etkin bir şekilde yanıt verme yetilerini sınırlarken, sosyal güvenlik talebini eş zamanlı olarak artıracaktır. Sonuçta, küreselleşme derinleştikçe sosyal uzlaşmanın sağlanması yerli piyasaların korunmasını gerektirecektir (Rodrik, 1997:26).

Dünya Bankası Başkanı James Wolfensohn bu noktada, küreselleşmeden kaynaklanan sorunların çözümünde birinci ve üçüncü dünya ülkeleri arasında iletişim eksikliği olduğunu ve bunun giderilmesi için sürekli

başarısız adımların atıldığını vurgulamaktadır. Dünya genelinde, küresel ekonomiden ve gücün belirli noktalarda odaklanmasından olumsuz etkilenen insan sayısı oldukça fazladır. Wolfensohn'a göre bu rakam bir milyar dolayındadır. Dünya Bankası Başkanı'na göre küreselleşme konusunda seçim hakkı bulunmamaktadır. Yapılması gereken bu sistem içerisinde zarar görenlere yardım etmektir (World Bank, 2002:11). Doğaldır ki, yukarıda kastedilen üçüncü dünya kavramı, ikinci dünya diye bir şey kalmadığı için anlamını yitirmiştir. Bu bağlamda Birleşmiş Milletler tarafından kullanılan Kuzey-Güney ayrımı, eşitsizlikleri ve karşıtlıkları açıklamak için daha anlamlı görünmektedir.

Genel olarak küreselleşmenin; bölgesel eşitsizlikleri artıran ve derinleştiren, küresel düzeyde çevresel sorunları genişleten, işgücü açısından kazanılmış sosyal hak taleplerinden geri adım atılmasına yol açan etkileri bulunmaktadır. Dünya Bankası bile, artan dünya ticaretine karşın gelişmiş ve gelişmekte olan bölgeler arasında yaşanan eşitsizliğin kapanması bir yana, arttığına işaret etmektedir. Ayrıca, küreselleşmeye uyum sağlamaya ve ekonomilerini dışa açmaya çalışan ülkelerde büyüme ve istikrarın da garanti olmadığı görülmektedir (Koray, 2002: 202). Küreselleşmenin amaçlarından olmayan gelir dağılımı ve sektörel rekabet ise, gündün güne bozulmakta ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerini olumsuz yönde etkilemektedir (Apak, 2002:190).

Küreselleşme sürecinden; tarım kesiminden beslenen küçük üretici ve tüccar, sanayi toplumunun mavi yakalı işçileri, hizmet sektöründe fazla bilgi ve beceri gerektirmeyen işlerde çalışanlar, kapasiteleri sınırlı kamu çalışanları, sosyal yardımlarla geçinenler, marjinal işlerde çalışanlar, işsiz olanlar gibi geniş kitleler olumsuz etkilenmektedir (Çelik, 2000:190).

Küreselleşme sürecinden yarar sağlayanlar ise, küçük bir azınlıkla sınırlı kalmaktadır.

IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşların iddia ettiği gibi, ekonomide küreselleşme, çağın gereği ve teknolojinin zorunlu sonucu değildir. Metropol sermayesinin istikrarlı kâr oranları elde edememesi sonucunda başvurmak zorunda kaldığı riskli bir yatırım yöntemidir (Somçağ, 2001:156). Görüldüğü üzere, küreselleşme kavramına yönelik eleştirilerin temelinde, küreselleşmenin aslında kapitalist ideolojinin değişen yüzü olduğuna ilişkin düşünceler yatmaktadır.

3. KÜRESELLEŞMENİN GETİRDİĞİ SORUNLARA ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1980'ler boyunca mali piyasalara getirilen serbestleştirmeye, yeni yatırım araçları şişmeye başlamıştır. Mali piyasalar esasen istikrarsız bir

mekanizma olup, dengesizlikleri büyütmekte ve denetlenmediğinde büyük felakete yol açabilmektedir. Bu nedenle; piyasa ekonomisini ve demokrasiyi korumanın en önemli yolu mali piyasaları denetlemektir.

James Tobin tarafından önerilen Tobin Vergisi (Tobin Tax), küreselleşmenin yarattığı sorunlara çözüm önerilerinden bir tanesidir. Keynes'in ABD'deki spekülasyon sermaye hareketleri için önerdiği transfer vergisini Tobin, uluslararası boyutta savunmuştur. Tobin'in bu öneriyi yaptığı makalesinde ifade ettiği temel sorun, döviz rejiminin sabit veya değişken olmasından kaynaklanmamaktadır. Tobin'e göre sorun; özel finansal sermayenin aşırı hareketliliğidir (Tobin, 1978:153). Tobin, mali krizlerin önemli nedenlerinden bir tanesinin yüksek hacimli döviz spekülasyonu olduğunu ve dövizde yapılan günlük al-sat işlemlerinin, dünyanın tüm borsalarında oluşan işlem hacminden daha fazla olduğunu belirtmektedir. Döviz piyasasının çok büyük ve oynak olmasının, ülkelerin merkez bankalarının ulusal para birimlerini korumada etkisiz kalmasına yol açtığını ifade etmektedir. Tobin'in önerisi; spekülasyon maliyetlerini yükseltmek ve kısa vadeli veya gecelik spekülasyonlardaki kâr elde etme potansiyelini azaltmak amacıyla, uluslararası sermaye hareketleri üzerine yüksek oranlı bir işlem vergisi getirilmesidir (Tulay ve Erdönmez, 1999:13). Bu sayede, spekülasyon azalacak, ülkelerin merkez bankaları, ulusal para birimini daha kolay koruyabilecek ve ülkeler, vergi geliri elde edebilecektir. Bu durum ise, ülke ekonomilerini daha korunaklı hale getirecektir.

Tobin'e göre; finansal küreselleşmeyle birlikte, finansal işlemlere ilişkin tek engel olarak ulusal düzenlemeler bulunmaktadır. Küresel finans piyasalarının daha dengeli olması ve ülkelerin ulusal ekonomik özerkliklerini sağlamak için önerdiği politika karması; değişen döviz oranları, yabancı sermaye akışlarının yavaşlatılması amacıyla vergiye tabi tutulması ve ulusal ekonomik egemenliğin artırılmasıdır. Bu bileşim, krizleri ortadan kaldıramasa da, krizler daha az sıklıkla ve maliyetle gerçekleşecek, krizlerin şiddeti de azalacaktır (Tobin, 2000:1104). Üstelik, finans piyasalarının ekonomi politikaları üzerindeki egemenliği azalacak ve ülkelerin ekonomik ve sosyal kalkınmasında benimseyecekleri politika karmasının da çeşitlenmesini ve etkinliğinin artmasını sağlayacaktır.

Dani Rodrik de, küreselleşmenin işgücü piyasasına yönelik olumsuz etkilerine karşı, Dünya Ticaret Örgütü'nün ani ithalat artışlarında hükümetlere önlem alma hakkı tanınmasını önermektedir. Ayrıca, küreselleşme ile hareket olanağı artan fiziki sermayenin hareketini engelleyici bir "fiziki sermaye küresel vergisi"nin konulmasını savunmaktadır (İyiboğurt, 1999:73). 1995 yılı hesaplarına göre, böyle bir verginin uygulamaya konulmasıyla yıllık, yaklaşık 300 milyar dolar vergi toplanabileceği hesaplanmıştır (Erdoğan, 2001:157). Bu miktar, küresel yoksulluk ile mücadelede de

önemli bir kaynağı oluşturmaktadır. Aynı zamanda, döviz işlemlerinin marjinal maliyetinin artması, yoksul ülkeleri olumsuz etkileyen sıcak para akışına da engel oluşturabilir.

Küreselleşmenin getirdiği sorunlara çözüm önerileri kapsamında Keynesci yaklaşım; Tobin vergisi türü bir vergi ile uluslararası sermaye hareketlerinin vergilendirilmesini, Tobin vergisine ek olarak ulusal sermaye denetimlerinin uygulanmasını, spekülâtif sermaye hareketlerine karşı bir döviz havuzu rolü oynamasını öngören Asya Para Fonu gibi fonların ve Dünya Mali Otoritesi'nin (World Financial Authority) kurulmasını önermektedir (Erdoğan, 2001:141).

Marksist yaklaşım tarafından sunulan çözüm önerileri ise; ulusal ekonomilerin merkez kapitalist ülke ekonomilerinden ve bu anlamda küresel kapitalizmden ekonomik bağlarını ve bağımlılıklarını gevşetmesidir. Keynesci önlemler, ulusal sermaye denetimleri, Tobin vergisi gibi önlemler bu bağları ve bağımlılıkları gevşetmede önemli araçlar olarak desteklenmekte, ancak yeterli bulunmamaktadır. Mali liberasyon konusunda bazı Marksistlerin radikal önerileri bulunmaktadır. Bu önerilere örnek olarak; spekülâtif enstrümanların tümünün dondurulması, hedge fonların dağıtılması, uluslararası para hareketlerine denetim getirilmesi, kıyı bankacılığının ortadan kaldırılması, Washington Konsensüsünün terk edilmesi, IMF politikalarından vazgeçilmesi, reel ücretleri yükseltecek ve küresel yoksulluğu azaltacak genişletici bir ekonomik politikaya geçilerek makro-ekonomik reform yapılmasıdır (Erdoğan, 2001:146).

Bu tartışmalar sonucunda benimsenebilecek önlemler şöyle sıralanabilir: Ulusal bankacılık sisteminde yeterli düzeyde asgari rezerv koşulunun belirlenmesi, sermaye kurumlarının işleyişlerinin şeffaflaştırılarak bilgi akışının doğru ve hızlı şekilde gerçekleşmesi, kısa dönemli sermaye hareketlerinde asgari bir mevduat dönemi oluşturulması, büyük kurumsal yatırımcıların faaliyetlerinin yakından izlenmesi, uluslararası ticaret ve sermaye hareketlerinde dengesizliklerin giderilmesi, sermaye piyasası denetimleri yapılarak risk derecelerinin güvenilir sınırlara çekilmesi, güçlü ve etkin para birimleri arasındaki parite istikrarının sağlanması, kara para aklamanın önlenmesi için bankacılık ve vergilendirme sistemleri arasındaki işbirliğinin artırılması sayılabilir (Selamoğlu, 2000:65). Ayrıca, yoğunlaşan uluslararası rekabet sürecinde ekonomik ve sosyal gelişme politikalarının birlikteliği sağlanırken küresel toplumun topyekün desteğinin oluşturulması, sorunların çözümünü kolaylaştıracaktır.

Gelişmekte olan ülkelerde küreselleşmenin ortaya çıkardığı krizleri önlemeye yönelik adımlar atılmaktadır. Basle Bankacılık Gözetim Komitesi, 1999 yılındaki çalışmasında, faiz oranı riski ve diğer riskler için sermaye yükümlülüğü oluşturulması, sermaye miktarı ile risk profili arasındaki

uyumun sağlanmasına yönelik erken denetim mekanizmalarının oluşturulması ve bankaların ellerinde yeterli sermaye tutmalarını sağlayacak piyasa katılımcılarının rolünü artırıcı önlemlerin alınmasına yönelik önerilerde bulunmuştur. Ayrıca, 1998 yılında, 22 ülkenin Maliye Bakanları ve Merkez Bankası başkanları toplanarak, finansal sistemi düzenleme çabası içine girmiştir (Eroğlu, 2002:30). Görüldüğü üzere, küreselleşmenin getirdiği sorunlara çözüm önerileri, genel olarak küreselleşmeyi bir veri olarak kabul edenler tarafından sunulmaktadır. Ancak, küreselleşme sürecini bütünüyle reddederek çözüm önerileri getirenler de bulunmaktadır.

4. SONUÇ

Dünyada, Soğuk Savaş'tan sonra, uluslararası sistem bir değişim süreci içine girmiştir. Bu süreçlerden ilki de, küreselleşmedir. Henüz tamamlanmamış olmasına karşın sürecin, ticaret ve sermaye hareketlerine uluslar-ötesi bir özellik kazandırarak, sınır ötesi menfaat grupları arasında sıkı bir bağ oluşturduğu yönündeki görüşler artmaktadır. Ancak şu bir gerçektir ki, küreselleşme süreci, kural koyma tekelini elinde bulunduran ve ekonomik anlamda güçlü ülke ve grupların lehine gelişirken, kurallara uymak zorunda bırakılan ve kural koyma inisiyatifleri olmayan, ekonomik anlamda güçsüz ve sayısal olarak çoğunluğu oluşturan ülke ve grupların aleyhine işlemektedir.

Küreselleşme sürecinde, küresel ekonomide Kuzey-Güney, ulusal ekonomilerde ise Zengin-Yoksul gibi kutuplaşmaların oluşması, yalnızca bu süreçten olumsuz etkilenen kesim ve ülkelerin sorunu olmamalıdır. Sorunun çözümünde, alternatiflerin oluşturulması ve hayata geçirilebilmesi için, küreselleşmenin öncüsü olan ülkeler tarafından desteklenmesi ve genel kabul görmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Anderson, S. ve Cavanagh, J., 2000. "Top 200: The Rise of Corporate Global Power", *Institute for Policy Studies*, (Çevrimiçi) www.corpwatch.org/upload/document/top200.pdf. 17.07.2002.
- Apak, S., 2002. Küreselleşme ve Küreselleşmenin Türkiye Üzerine Etkileri, (in. TMMOB, Sanayi Kongresi 2001, *Küreselleşme ve Sanayileşme Bildiriler El Kitabı*, E/2001/291), İstanbul, s. 183-190
- Aren, S., 1998. İstihdam Para ve İktisadi Politika, Savaş Yayınevi, 11'inci Baskı, Ankara, 267 s.
- Çelik, Y., 2000. Küreselleşmeye Çarpan İnsan, *Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 2, Mayıs 2000, İstanbul, ss. 187-198
- Demirer, G.N., et al, 1999. Neo-Liberal Saldırı, Kriz ve İnsanlık, Ütopya Yayınları, No. 7, Ankara, 494 s.

- Erdoğan, S., 2001. Küresel Mali Reform ve Tobin Vergisi, *Mülkiye Dergisi*, Temmuz-Ağustos 2001, Cilt: XXV, ISSN 1300-2775, Ankara, ss. 131-162
- Eroğlu, N., 2002. Finansal Küreselleşme: Devletin Düzenleyici Rolü Üzerine Etkileri, (in. Küreselleşme, İktisadi Yönelimler ve Sosyopolitik Karşıtlıklar, Ed. A. SOYAK), OM Ekonomi Politik Yayınları, İstanbul, ss. 13-50
- İyiboğurt, E., 1999. Küreselleşme ve Türkiye, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, 412 s.
- Koray, M., 2002. Küreselleşmeyi tartışırken İnsan Hak ve Özgürlüklerini Yeniden Gözden Geçirmek, (in. TMMOB Sanayi Kongresi 2001, Küreselleşme ve Sanayileşme Bildiriler Kitabı), Yayın No: E/2001/291, İstanbul, ss. 199-214
- Kurtuluş, N., 2001. Sanayi Ötesi Dönüşüm, Küreselleşme ve İnsan Kaynakları Boyutuyla, İş Yayıncılık, İkinci Baskı, İstanbul, 270 s.
- Martini, P. R., 1999. Income Inequality Within and Between Countries: Main Issues in the Literature, Background Papers, Human Development Report, pp. 361-390 Bildiriler Kitabı, Yayın No: e/2001/291), İstanbul, ss. 191-198
- Ragan, J. F. and Thomas LYOYD B., 1993. Principle of Economics, The Dryden Press, Orlando, 384 p.
- Rodrik, D., 1997. Sense and Nonsense in the Globalization Debate, *Foreign Policy*, Number 107, Summer 1997, pp. 19-38
- Şaylan, G., 1995. Değişim Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 223 s.
- Selamoğlu, A., 2000. Yoğunlaşan Sosyal Sorunlarıyla Küreselleşme, (in. Küreselleşmenin İnsani Yüzü, Ed. V. BOZKURT), Alfa Yayınları, İstanbul, ss. 33-69
- Somçağ, S., 2001. Küreselleşmenin Ekonomik Anlamı, *Doğu-Batı Düşünce Dergisi*, Yıl: 4, Sayı: 17, Kasım, Aralık, Ocak 2001-02, Ankara, ss. 153-157
- Thelen K. ve Ikuo KUME, 2000. Küreselleşmenin Emek Üzerine Etkileri: Almanya ve Japonya'dan Dersler, Çev: Doğan BIÇKI, (in. Küreselleşmenin İnsani Yüzü, Ed. V. BOZKURT), Alfa Yayınları, İstanbul, ss. 275-326
- Tobin, J., 1978. A Proposal for International Monetary Reform, *The Eastern Economic Journal*, 4 (3-4), July-October, pp. 153-159
- Tobin, J., 2000. Financial Globalization, *World Development*, Volume:28, Issue 6, June 2000, Great Britain, pp.1101-1104
- Tulay, B. ve P. A. ERDÖNMEZ, 1999. Küresel Krizlere Yeni yaklaşımlar, Türkiye Bankalar Birliği, Bankacılık ve Araştırma Grubu, İstanbul, 16 s.
- Undp, 2001. Human Development Report.
- World Bank, 2002. World Development Indicators 2002, Development Data Center, Washington DC, 405 p.